

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П.ДРАГОМАНОВА**

КОСТИРЯ Інна Олександрівна

УДК 32.01:316.722(100)(043.3)

**СУЧАСНІ ГЕОКУЛЬТУРНІ СТРАТЕГІЇ В ПОЛІТИЦІ
ТРАНСРЕГІОНАЛЬНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ**

23.00.03 – політична культура та ідеологія

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора політичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова

Науковий консультант – доктор філософських наук, професор
Андрущенко Віктор Петрович,
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова, ректор.

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Денисюк Світлана Георгіївна,
Вінницький національний технічний
університет, кафедра суспільно-політичних
наук, професор;

доктор політичних наук, професор
Кочубей Лариса Олександрівна,
Інститут політичних і етнонаціональних
досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України,
відділ теоретичних та прикладних проблем
політології, провідний науковий співробітник;

доктор політичних наук, професор
Тихомирова Євгенія Борисівна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, кафедра міжнародної
інформації, завідувач.

Захист відбудеться 8 липня 2016 року о 12 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д26.053.12 у Національному педагогічному університеті імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601, м.Київ-30, вул.Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова за адресою: 01601, м.Київ-30, вул.Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 8 червня 2016 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О.Я.Волянчук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Сучасний період розвитку людства відзначається високим рівнем інноваційності, динамізмом у формуванні та застосуванні нових практик у всіх сферах суспільної діяльності. Дослідження геокультурних впливів на процеси міжнародної інтеграції обумовлено потребами практики, насамперед, необхідністю опрацювання принципів нової, адекватної викликам епохи міжнародної дипломатії, знаходження і впровадження ефективних механізмів співпраці народів. Сьогодні міжнародні відносини характеризуються різноманітними напрямками співпраці. Вкрай важливу роль у міжнародних обмінах відіграє культура. Помітно посилюється вплив культурного діалогу на міждержавні контакти, які розглядаються як визначальний фактор у модифікації відносин сторін і формуванні іміджу країни за її межами. Роль культури у сприятливому кліматі міжнародного співробітництва важко переоцінити, оскільки в результаті культурних обмінів, які успішно функціонують, створюються передумови для розвитку взаємодії країн у всіх сферах суспільного життя.

Одним із важливих і дискусійних питань є визначення моделі реалізації зовнішньої культурної політики країни, в якій активну участь беруть державні структури та громадські організації. Культура є дієвим інструментом дипломатії та ефективним засобом боротьби за національні інтереси тієї чи іншої держави. Як показує досвід розвинутих країн, культурна дипломатія за допомогою різних ініціатив не тільки сприяє просуванню національних інтересів на світовій арені, але й безпосередньо впливає на різні політичні, економічні, соціальні процеси.

Підтримка і розвиток національної культури є найважливішим напрямком державної політики будь-якої країни, оскільки завдяки їй реалізується конституційне право кожного громадянина на долучення до культурних надбань нації. Культура є інтегруючим чинником будівництва суспільного життя. Однак не тільки тому, що вона успадковується людиною у процесі соціалізації та контактів з іншими культурами, але й тому, що формує політико-культурну ідентифікацію громадян. Відродження культури є важливою умовою для становлення суспільства й прискорення процесів будівництва держави. Культурність і цивілізованість нації або держави (на противагу дикунству й варварству первісних народів) визначається рівнем розумності їхнього суспільного ладу, політичних інституцій і вимірюється сукупністю здобутків у сфері наук і мистецтва.

Визначена проблематика активно розглядається представниками різних наукових напрямків: філософами, політологами, культурологами, соціологами, країнознавцями. Однак досі немає чіткого визначення геокультури як наукової категорії політико-культурної реальності.

У цьому аспекті існує велика кількість тлумачень, які за змістом є достатньо суперечливими та невизначеними. Не зважаючи на досить помітний

обсяг публікацій, означену проблему не можна вважати остаточно вичерпаною. На разі актуалізується розгляд, насамперед, теоретико-методологічних засад геокультурної складової політики держави; значення геокультури у міжнародному іміджі держави, в системі нової публічної дипломатії, встановленні і розвитку комунікативної взаємодії. Актуальними й недостатньо осмисленими, зокрема у їх значенні для України, залишаються геокультурні аспекти європейських інтеграційних стратегій, контури сучасної європейської політики, транскордонне співробітництво, вплив єврорегіонів на розвиток локальних культур європростору. З огляду на актуальність та недостатню дослідженість означеної проблематики, її обрано для безпосереднього теоретичного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано в межах Тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова «Дослідження проблем гуманітарних наук» (протокол № 6 від 26 грудня 2012 року).

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 3 від 24 жовтня 2013 року).

Метою дисертаційної роботи є теоретичне осмислення взаємозв'язку політики та культури на глобальному рівні, геокультурних стратегій політики міжнародної інтеграції, зокрема, в практиці країн європейського простору та їх значення для України в контексті реалізації власних європейській прагнень.

Мета дослідження визначила постановку і вирішення низки **завдань**:

- у світлі сучасних політологічних досліджень систематизувати дослідження геокультурної складової політики держави;
- окреслити понятійно-категоріальний апарат дослідження, визначити сутність понять «геокультура», «геокультурна стратегія», «геокультурні цінності», проаналізувати їх роль в осмисленні сучасної політики трансрегіональної комунікативної взаємодії;
- запропонувати сучасну методологію дослідження геокультурних аспектів політики комунікативної взаємодії у сфері міжнародних відносин;
- систематизувати та узагальнити геокультурні чинники політико-культурної трансформації міжнародних відносин, визначити роль геокультури у міжнародній політиці, системі нової публічної дипломатії, встановленні й розвитку партнерських відносин;
- проаналізувати політико-культурні виміри сучасних теорій європейських інтеграційних стратегій, контурів нової європейської політики, транскордонного співробітництва, впливу єврорегіонів на розвиток локальних культур європростору;
- окреслити сутність та основні складові геокультурних стратегій української держави в контексті трансрегіональної комунікативної взаємодії;
- визначити сучасні тенденції трансформації геокультури, їх вплив на геокультурні інтеграційні стратегії української держави.

Об'єктом дослідження є геокультура як політико-культурний феномен.

Предмет дослідження – особливості впровадження геокультурних стратегій в політиці трансрегіональної комунікативної взаємодії, зокрема, в країнах європростору.

Методологічна основа дослідження ґрунтується на використанні сукупності філософсько-світоглядних, загальнонаукових принципів і підходів та спеціально-наукових методів пізнання геокультури як політико-культурного феномену. Філософсько-світоглядною основою дослідження є положення діалектики, на базі яких визначено взаємообумовленість соціально-політичних та ціннісно-культурних засад політики. Робота будувалась на принципах науковості, об'єктивності, цілісності, єдності теорії і практики, безперервності розвитку та інших.

Дисертаційне дослідження спирається на такі методологічні підходи як: герменевтичний (використання принципів і способів тлумачення, інтерпретації змісту, функцій геокультури та її стратегій, що склалися у філософській та політичній науках); аксіологічний (осмислення сучасних геокультурних цінностей, їх співвіднесення з цінностями, якими визначаються норми і цілі поведінки учасників політичного процесу); гуманістичний (аналіз політичних явищ на основі визнання людини, її природних прав, свобод та інтересів найвищою соціальною цінністю, розвиток якої є метою, а не засобом суспільно-політичного розвитку); комплексний (дослідження геокультури як цілісного явища, його різноманітних складових та характеристик, що визначаються засобами інтеграції методів різних наук).

Використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що дозволило забезпечити обґрунтованість, достовірність наукових результатів. Зокрема, використано такі методи як діалектичний, культурологічний, антропоцентричний, а також методи структурно-функціонального аналізу, синергетики та системного аналізу. Використання діалектичного методу пізнання дозволило розкрити основи й складні сутності категорій «геокультура», «геокультурні стратегії», «геокультурні цінності», «комунікативна взаємодія держав», проаналізувати предмет дослідження у його соціально-політичних та інших взаємних зв'язках і залежностях, виявити паралелі й перетини політики та культури у сучасному глобальному середовищі. Метод системного аналізу забезпечив розуміння значення феномену геокультури в його цілісності, системних зв'язках. Використання синергетичного методу, міждисциплінарності дало можливість з'ясувати доцільність поєднання знань різних суспільно-гуманітарних наук для проведення інтегрованого аналізу геокультурних стратегій, їх проявів та результатів.

Емпіричну основу дослідження складають аналіз міжнародних та національних нормативно-правових документів країн Європи та України, координаційних органів ЄС, дані прикладних досліджень Інституту соціології НАН України, Національного Інституту стратегічних досліджень при

Президентів України, Українського центру економічних і політичних досліджень імені О.П.Разумкова, результати щорічних звітів міжнародних неурядових організацій Freedom House, Human Rights та інших.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному політологічному аналізі геокультури як стратегічної складової політики міжнародної інтеграції, ролі геокультурних цінностей у міжнародній комунікативній взаємодії доби глобалізації та інформаційної революції. Виходячи з цього, в дисертації сформульовано ряд принципових наукових положень, які визначають її сутність і спрямування.

Уперше:

– обґрунтовано бачення геокультури як культурно-просторового підґрунтя політичної системи на регіонально-національному та глобальному рівнях, спільно виробленої основними політичними гравцями системи цінностей, норм та соціально-політичних відносин, які відповідають викликам сучасного світу. Вивчено основні відмінності геокультури від геополітики, що полягає у ідентифікації країн та народів не за політико-ідеологічними принципами, а за ставленням до загальноновизнаної системи світових цінностей, що формується на засадах діалогу, миру, безпеки, урахування особистих, національних і цивілізаційних цілей, ідеалів, цінностей та інтересів;

– запропоновано авторське визначення поняття «геокультурна стратегія», що є засобом довгострокового політичного планування і оперування, заснованого на мобілізації тих чи інших культурних ознак, які дозволяють суб'єкту здійснювати політико-культурну ідентифікацію та комунікативну взаємодію на підставі усвідомлення спільних ціннісних переваг;

– *поєднання культурологічного, антропоцентричного, синергетичного, гуманістичного та аксіологічного підходів, методів стратегування та діалектики дозволило сформулювати методологію аналізу і виділити такі політичні аспекти геокультури: геокультура як важливий канал комунікації між країнами та регіонами, критерій, що дозволяє їм здійснювати політико-культурну ідентифікацію у зовнішньому світі; геокультура як форма репрезентації політичних реалій за допомогою просторових образів; геокультура як образно-символічне представлення ціннісних характеристик суспільства у процесі його міжнародного самовизначення; геокультура як світова культура, що формується на підставах культурного діалогу та плюралізму глобальних і регіональних ціннісних систем;*

– *проаналізовано комунікативний потенціал геокультурних стратегій України, що інкорпорують в систему міжнародних відносин ідентичність та політичну культуру нашого народу. Визначено, що однією з провідних форм такого стратегування є українські єврорегіони «Нижній Дунай», «Буг» та «Карпати», функціонування яких сприяє розвитку політики добросусідства, укріпленню комунікативної взаємодії зі стратегічними партнерами України, формуванню активного міжкультурного діалогу та спільної системи цінностей.*

Отримали подальшого розвитку:

– аналіз тенденцій міжнародних геокультурних трансформацій, які полягають у розвитку та підсиленні геокультурних аспектів глобалізації; розширенні кола суб'єктів геокультурної трансрегіональної взаємодії; формуванні світових геокультурних цінностей на основі рівноправного співіснування та взаємозбагачення самобутніх культур народів різних країн;

– висновки про провідне значення геокультури для політики співробітництва європейських країн в умовах глобалізації сучасних політичних систем, трансформації позицій національних урядів у міжнародних відносинах. Геокультурні стратегії розглядаються ключовими у досягненні мети європейських міжнародних організацій – розвитку єдиної європейської спільноти на підставах органічної ціннісної солідарності за умови збереження рівності культур й національної самобутності, забезпечення міжкультурного діалогу, розвитку політичної ідеології полікультурності як чинника зовнішньої та внутрішньої політики європейських країн;

– *принципи розробки та реалізації українських геокультурних стратегій комунікативної взаємодії як на національному, так і на міжнародному рівнях. Їх завдання полягає у визначенні ціннісних орієнтирів суспільного розвитку в умовах економічної кризи і зовнішньої агресії, запереченні розповсюдження деструктивних ідеологічних настанов у громадській свідомості, сприянні формуванню національно-культурних цінностей. Вагомою частиною таких стратегій визначено децентралізацію культурної політики, ціннісну консолідацію українського суспільства, вироблення ефективної політики національної пам'яті, спрямованої на подолання рудиментів тоталітарної ментальності, політичних міфів, що формують антиукраїнські стереотипи політичної свідомості.*

Поглиблено:

– ідеї розвитку національної політичної культури як ціннісного підґрунтя геокультурної ідентифікації державних інтересів будь-якої країни та їх репрезентації у світовому співтоваристві; розбудови сучасної глобальної системи міжнародних відносин за аксіологічними пріоритетами демократизму і гуманізму, культурної толерантності і взаємоповаги, визнання політико-правової рівності суб'єктів міжнародних відносин; зростання політико-культурного значення сучасних європейських інтеграційних стратегій, транскордонного співробітництва, впливу єврорегіонів на розвиток локальних культур європростору;

– *аналіз розвитку геокультурних стратегій держави у сфері інформаційної політики, які характеризуються зростанням впливу ресурсо-технологічного аспекту на змістовно-інформаційну сторону культурної політики, злиття державної та недержавної ліній проведення політики в новому інформаційному столітті (у сучасних умовах інформаційна політика держави щодо просування національної культури за кордоном як різновид публічної політики є суспільно-державною за своїм типом);*

– положення про дуалістичний характер діалогу культур у сучасному світі: з одного боку, взаємовплив елементів культури створює об'єктивне

підґрунтя для інтеграційних процесів, взаємного збагачення, обміну, конструктивної співпраці, а з іншого – супроводжується посиленням національної ідентифікації, прагненням до закріплення культурної самобутності. Підкреслена необхідність балансу цих суперечливих тенденцій, оскільки надмірний розвиток першої може призвести до асиміляції або деградації обох культур, а добровільна самоізоляція культури позбавляє її перспектив розвитку, які формується лише у комунікації з іншими культурами.

Теоретичне і практичне значення одержаних результатів визначається його актуальністю, новизною і висновками, що можуть бути розвинені у подальшому дослідженні концептів та підходів сьогочасних геокультурних стратегій в політиці трансрегіональної комунікативної взаємодії. Сформульовані висновки дисертації важливі в експертно-аналітичній роботі як теоретичний матеріал при оцінці політико-культурних засад зовнішньої політики, публічної дипломатії, ролі громадських організацій в проведенні культурного діалогу між народами. Результати дослідження можуть бути використані для розроблення та реалізації євроінтеграційних стратегій України.

Теоретичні розробки, практичні висновки і пропозиції дослідження можуть застосовуватись в навчальній роботі, зокрема, при підготовці навчальних посібників і підручників, при викладанні курсів політології, культурології, геополітики. На основі матеріалів дисертації може бути підготовлений спеціальний курс для студентів політичних спеціальностей, для аспірантів і магістрів – із проблем зовнішньополітичного стратегування, політичної культури, громадянського суспільства, політичної участі. Частково ці позиції реалізовані автором у напрацюваннях повного навчально-методичного комплексу з дисциплін: «Сучасні тенденції світової політики», «Дипломатична робота та багатостороння дипломатія», «Міжнародні відносини», «Країнознавство» та інші.

Висновки та пропозиції дисертаційної роботи можуть бути використані суб'єктами політики у розв'язанні завдань з формування комунікативної взаємодії акторів зовнішньої політики, у вирішенні глобальних проблем сучасності, міждержавних та міжрегіональних конфліктів ідентичностей.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження доповідалися та обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, а саме: III Міжнародна науково-теоретична конференція «Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності», м. Житомир, 19-20 травня 2011 р.; VI Науково-практична конференція «Україна як геополітична реальність: політика, економіка, право», м. Київ, 29 березня 2012 р.; Всеукраїнська науково-практична конференція молодих науковців «Полілог культур: освітній і культурологічний аспекти», м. Чернігів, 26 березня 2013 р.; Всеукраїнська наукова конференція «Український інформаційний простір у світовому контексті: набутки, проблеми, перспективи», м. Київ, 17 квітня 2013 р.; II Всеукраїнська наукова конференція «Україна в системі глобального інформаційного обміну: теоретико-методологічні аспекти дослідження і

підготовки фахівців», м. Львів, 25-26 жовтня 2013 р.; Четверта Міжнародна науково-практична конференція «Прикладні соціально-комунікаційні технології», м. Київ, 1-2 листопада 2013р.; IX Всеукраїнська науково-практична конференція «Становлення та розвиток української державності: актуальні проблеми державного та регіонального управління на сучасному етапі розвитку суспільства», м. Київ, 14 листопада 2013 р.; IV Міжнародний симпозиум «Світ соціальних комунікацій», м. Київ, 4-5 квітня 2014 р.; Друга Всеукраїнська науково-практична конференція «Український інформаційний простір у світовому контексті: набутки, проблеми, перспективи», м. Київ, 24 квітня 2014р.; Всеукраїнська науково-практична конференція за міжнародною участю «Міське самоврядування – основа сталого розвитку України», м. Київ, 16 травня 2014 р.; Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми міжнародних економічних відносин України», м. Київ, 22 травня 2014 р.; Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання сучасної науки», м. Київ, 24-25 жовтня 2014 р.; X Всеукраїнська науково-практична конференція «Становлення і розвиток української державності: історія, сучасність, зарубіжний досвід», м. Київ, 6 листопада 2014 р.; Міжнародна науково-практична конференція «Україна і світ у третьому тисячолітті: політичний, економічний, правовий та культурний виміри», м. Одеса, 13-14 березня 2015 р.; VIII Міжнародна науково-практична конференція молодих учених і студентів «Інноваційні процеси економічного і соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід», м. Тернопіль, 18-19 березня 2015 р.; V Міжнародна науково-практична конференція молодих політологів «Розвиток політичної науки: європейські практики та національні перспективи», м. Чернівці, 26 березня 2015 р.; Всеукраїнська науково-практична конференція «Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти», м. Київ, 27 березня 2015 р.; VIII Міжнародна наукова конференція «Проблеми культурної ідентичності в ситуації сучасного діалогу культур», м. Острогоз, 24-25 квітня 2015 р.; II Міжнародна науково-практична конференція «Перспективи розвитку сучасної науки», м. Київ, 7-8 травня 2015 р.; III Міжнародна науково-практична конференція «Соціально-політичні, економічні та гуманітарні виміри європейської інтеграції України», м. Кам'янець-Подільський, 20-22 травня 2015р.; V Міжнародна наукова конференція студентів, аспірантів та молодих вчених «Етнічна культура в глобалізованому світі», м. Одеса, 19-20 листопада 2015 р.

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційного дослідження викладено у 30 публікаціях, зокрема, індивідуальній монографії (16,8 друк.арк.) та 21 статті у вітчизняних та міжнародних фахових наукових виданнях, 8 публікаціях у інших наукових виданнях.

Структура й обсяг дисертаційної роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів (п'ятнадцяти підрозділів), висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації – 390 сторінок, основний зміст – 360 сторінок. Список використаних джерел складає 335 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, окреслено стан наукової розробки проблеми, сформульовано мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження, його методологічні засади, визначено наукову новизну, теоретичне та практичне значення отриманих результатів, подано відомості про апробацію результатів роботи, публікації та структуру дисертації.

У **першому розділі** – **«Теоретико-методологічні засади політологічного дослідження геокультури»** – йдеться про діалектичний взаємозв'язок політики та культури у глобалізованому середовищі сучасного суспільства, визначено сутність, змістовні характеристики та методологію вивчення геокультури.

У *підрозділі 1.1* – *«Наукові підходи до визначення сутності геокультури та її ролі у політичному житті»* – розглянуто концептуальні джерела поняття «геокультура» та вплив геокультурних чинників на політику комунікативної взаємодії держав.

Тематика дискурсу навколо проблематики дослідження є різноплановою: філософські аспекти культури розглянуто в працях В. Андрущенка, І. Бойченка, В. Відгофа, Ю. Вострякової, М. Михальченка та інші; зіставлення національних і глобальних культурних норм здійснили А. Бадан, Л. Гордієнко, І. Гудзик та інші; проблему національної ідеї та культури досліджували В. Брюховецький, С. Вовканич, В. Вовкун, Л. Губерський та інші; культуру і владу, державну політику вивчали О. Гриценко, Є. Кононенко, Л. Нагорна, Т. Нестерова, В. Нікітін, О. Різник, М. Стріха, В. Солодовник, В. Скуратівський та інші; питання української культури в європейському контексті досліджували Ю. Богуцький, А. Колодій, М. Патлах, Н. Пелагеша, А. Портнов та інші; конфлікт цінностей в українському суспільстві, сучасні аспекти політико-культурної взаємодії аналізували О. Авксентьев, М. Головатий, Л. Кочубей, С. Денисюк, Є. Тихомирова та інші. Серед праць українських дослідників, які вивчали процеси взаємодії цінностей в контексті розвитку політичної культури, вирізняються роботи О. Бабкіної, В. Бакірова, К. Вашенка, А. Волинського, В. Горбатенка, М. Горного, Л. Губерського, О. Докаш, В. Євтуха, М. Калініченка, В. Кременя, І. Кресіної, Д. Круглашова, І. Кураса, Т. Лаврука, Ю. Левенця, М. Лукашевича, Ю. Макара, В. Макара, М. Михальченка, О. Новакової, М. Остапенко, В. Пазенка, А. Поліщука, А. Романюка, Н. Ротар, Ф. Рудича, С. Рябова, В. Савельєва, З. Самчука, В. Стародубця, О. Токовенка, А. Толстоухова, С. Тихомирова, Ю. Шайгородського, Ю. Шемшученка, Л. Шкляра, П. Шляхтуна, В. Якушика та інших.

Вивченням особливостей процесу міжетнічної культурної взаємодії в різних країнах займалися Л. Аза, І. Варзар, О. Картунов, І. Лосів, В. Малявін, Л. Мицик, С. Расперова, Е. Орлова, І. Хижняк; парадокси мультикультуралізму аналізували Е. Гладских, М. Головатий, В. Корнієнко, В. Купрій, Л. Хобта, Е. Хор, А. Чередниченко та інші; менеджмент і маркетинг в галузі культури, питання української геополітики осмислювали М. Дмитренко, М. Драгичевич-

Шешич, В.Маддісон, В.Шахов та інші; геокультуру досліджували С.Артановський, І.Валлерстайн, Д.Замятін, М.Каган, А.Кармін, Г.Нуришев, В.Стрелецкий, С.Коннікова, Ю.Узлов; тенденції розвитку транснаціонального культурного простору сформулювали Т.Андрущенко, Ф.Кесседі, А.Панарін, М.Решетников, Є.Тихомирова, А.Уткін, Ф. Федорова, В.Шохін; проблеми культурної стратегії Європейського Союзу вивчали Д.Анджелло, О.Валевський, М.Весперіні, С. Гордона, М.Сімона, М.Шульга; проблему ефективного впливу держави на сферу культури досліджували О.Беннет, В.Бех, О.Богачова, К.Гасратян, В.Голомідова, О.Гриценко, С.Здіорук, А.Леонова, Г.Нечай, Б.Парахонський, Г.Райт, О.Семашко, Г.Онуфрієнко, С.Чукот, Р.Фішер та інші.

Зазначено, що необхідним елементом усвідомлення поняття «геокультура» є осягнення сучасного значення феноменів глобальної культури і культурної глобалізації, що були запропоновані у працях Р.Робертсона, П.Бергера, Е.Сміта, А.Аппадурі. Вони представляють два основні тренди міжнародної наукової дискусії про політико-культурні виміри глобалізації. У межах першого напрямку, ініційованого Р.Робертсоном, феномен глобальної культури визначається як органічний наслідок універсальної історії людства, а глобалізація осмислюється як процес стискування світу, його перетворення в єдину соціокультурну цілісність. Другий напрямок наукового аналізу культурних вимірів глобалізації, представлений концепціями Е.Сміта і А.Аппадурі, трактує феномен глобальної культури як штучно створений ідеологічний конструкт, активно пропагований і впроваджуваний у просторі сучасних комунікацій. На основі аналізу новітніх наукових публікацій визначено провідні підходи до дослідження проблематики геокультури. Один з них інтерпретує геокультуру як глобальну культуру, інший – гетерогенне середовище співіснування культур.

З'ясовано, що саме поняття «геокультура» до наукового обігу залучив І.Валлерстайн, оперуючи також поняттями «глобальна культура» та «світова культура». Під глобальною культурою вчений розуміє культурний спосіб організації світового простору з виокремленням спільнот, що входять в багате цивілізаційне ядро існуючого світу; спільнот, що виявляються периферійними; спільнот, які займають позиції напівпериферії. Заслуговує на увагу висновок дослідника про більшу продуктивність поняття «світова культура», яка означає соціальну систему з осьовим поділом праці, здатну вмістити в себе безліч різних «локальних» культур». С.Хантінгтон надав геокультуному погляду на політику сучасного змісту. На його думку, ідеологія ніколи не буде грати настільки важливої ролі в контексті міжнародної політики, як культурно-історичні зв'язки.

Підсумовується, що геокультура презентує ту сферу політичної діяльності, що базується на принципах культурно-цивілізаційного походження політичної мотивації.

Підрозділ 1.2 – «Поняття «геокультурна стратегія» в осмисленні сучасної політики трансрегіональної комунікативної взаємодії» – розкриває

сутності та функціональні навантаження геокультурних стратегій, їх роль у формування комунікативної взаємодії різних народів та держав.

Увага дослідників до феномену комунікаційних процесів останнім часом помітно посилилася за рахунок громадської значущості та актуальності інформаційних технологій. У числі вітчизняних і зарубіжних авторів, що активно вивчають комунікаційні процеси та механізми їх впливу на соціально-політичне середовище, в першу чергу згадуються такі вчені як А. Вербицький, В. Коган, Н. Леонтьєв, В. Миронов, В. Петренко, Г. Станкевич, І. Яковлев та інші. Чималу увагу проблемі комунікаційних процесів в суспільстві приділяли і зарубіжні науковці: Р. Арон, Д. Белл, З. Бжезинський, Дж. Брунер, Дж. Келлі, М. Маклюєн, Р. Маркузе, У. Найсер, Д. Рісмен, Ю. Хабермас та інші.

Узагальнення наукових розробок В. Цимбурського, В. Воронкової, В. Нікітенка та інших дослідників дало можливість зробити висновок про доцільність тлумачення геокультури як своєрідної геополітики, що ґрунтується на культурних підставах та розподіляє суб'єктів на «своїх» і «чужих» не за принципом політичної доцільності, а за ціннісною спорідненістю, спільністю політико-культурних орієнтирів. Виходячи з цього, продуктивним видається використання поняття «геокультурна стратегія» для дослідження культурних впливів та засобів політики трансрегіональної комунікативної взаємодії країн.

Констатовано, що в сучасній політичній науці широкого вжитку набуло поняття «стратегія». Слідом за Ю. Шайгородським, вивчаючи мотиваційно-сміслові основи суспільного розвитку, поняття «стратегія суспільного розвитку» визначається як світоглядно обумовлена сукупність поглядів, оцінок та принципів, які визначають загальне бачення шляхів розвитку; достатньо абстрактний довгостроковий, максимально загальний (недеталізований), послідовний, конструктивний, раціональний, підкріплений ідеологією, стійкий до невизначеності умов середовища план досягнення успіху.

На підставі проведеного аналізу наукової літератури, запропоновано авторське визначення поняття «геокультурна стратегія» як засобу довгострокового політичного планування і оперування, заснованого на мобілізації тих чи інших культурних ознак, які дозволяють суб'єкту здійснювати політико-культурну ідентифікацію та комунікативну взаємодію на підставі усвідомлення спільних ціннісних переваг. У контексті такої парадигми змістом геокультурної стратегії стає розширення меж сфери культури, тобто охоплення всього суспільства, всіх сфер його життєдіяльності творчим процесом. Нині, коли творчий ресурс стає вагомим у всіх сферах життя, коли інтелектуальна революція підкріплюється креативним процесом, надзвичайно важливою є «м'яка» складова соціально-політичних інститутів та практик інститутів, і, насамперед, культурна. Очевидно, що майбутній політичний розвиток буде залежати від потужності культурного виміру держави та її геокультурного потенціалу. Особливо важливими є геокультурні стратегії у реалізації комунікативної взаємодії, оскільки комунікація в цьому дослідженні розглядається за Ю. Хабермасом – як дія, орієнтована на взаєморозуміння, головними критеріями якої є зрозумілість, правильність та раціональність.

У підрозділі 1.3 – «Методологія дослідження геокультурних аспектів політики комунікативної взаємодії держав» – систематизовано методологічні засади осмислення геокультури як стратегічного напрямку розвитку політики комунікативної взаємодії.

Відповідно до об'єкту та предмету дослідження обґрунтовано методологію стратегування як ефективного засобу здійснення політичної діяльності. Стратегування постає у ролі повноцінної наукоємної методології конструювання організаційної структури, здатної забезпечити саморозвиток, високомобільність та гнучкість системи. При цьому, така система уповні запрограмована самостійно усувати проблеми, що потенційно можуть виникати у процесі політичної діяльності. Цінність стратегування полягає у його організаційному застосуванні як внутрішнього механізму управління та оптимізаційного засобу функціонування політичної системи, що здатний своєю дією випереджати загострення будь-яких суспільно-політичних проблем. Стратегування у політиці, фактично, відображає постійну структуровану діяльність суб'єктів, спрямовану на досягнення чітко визначених цілей. Провідною властивістю стратегування є здатність до методологічного забезпечення розробки нових прийомів політичної діяльності, що найповніше враховують умови суспільного розвитку як в окремій країні, та і в системі міжнародних відносин.

З позицій антропоцентричного підходу визначено, що методологічною парадигмою сучасної діяльності людини є творчість. Значення творчості у структурі людської діяльності повинно зростати в міру перетворення середовища існування – із природного в техногенне. Формування нової соціально-економічної і політико-ідеологічної реальності перебуває в прямій залежності від міри, з якою ці процеси будуть пронизувати стратегію творчо-синтезуючої діяльності, наскільки в них будуть панувати принципи гуманізму, здорової критичності, соціальної свободи, плюралістичності думок, високої моральної відповідальності. Творчість за своєю сутністю і внутрішньою логікою переплітається зі свідомістю, мисленням, пізнанням, критикою, практикою, передбаченнями і політичними ідеалами.

Підкреслено продуктивність геокультурного підходу до вивчення сучасних політико-культурних феноменів. Геокультурний підхід у дослідженні взаємодії часових і просторових явищ орієнтований на дослідження системотворчих зв'язків, що характеризують відносини культури і національного простору, становлення локальних культурних форм. У західній політичній думці його активно утверджував А.Тойнбі, в українській – М.Грушевський, І.Лисяк-Рудницький, Є.Маланюк, у російській – М.Данилевський, М. Бердяєв. За умов глобалізації геокультурні підходи до вивчення просторової специфіки отримують нову динаміку у зв'язку з диверсифікацією функцій держав, неможливістю контролювати культурно-інформаційні потоки в межах національних кордонів.

У другому розділі – «Соціально-політичні аспекти формування та розвитку сучасної геокультури» – окреслюються проблеми співвідношення

геокультури та політичної культури, культурно-ціннісної природи сучасного політичного життя.

У підрозділі 2.1 – «Геокультура як зв'язок політичного, культурного та географічного просторів» – геокультура постає як універсальний феномен, що поєднує усі сфери сучасного життя, визначається роль геокультурних складових у політичній культурі.

Важливими чинниками формування політичної культури певного суспільства з-поміж інших визначено геополітичне положення держави, соціальну і політичну структуру, характер внутрішніх суспільних відносин, історичний досвід нації, рівень державної підтримки громадянських ініціатив, доля наукової складової в політичному житті країни, політичні традиції, доступність комунікацій між владою та народом, особливості національної культури та національної психології.

У дослідженні йдеться про те, що до певної міри як частина політичної культури, геокультура формується за тими ж закономірностями і тенденціями, що й політична культура загалом. Відмінність полягає лише в акцентуванні центральної ролі природних (географічних, екологічних, природно-ресурсних) впливів на мотивацію та мету політичної діяльності. Водночас геокультура підкреслює визначальну цінність територіальних багатств країн та планети, що є найвагомішою інвестицією у владу в майбутньому. У зв'язку з цим, серед чинників формування геокультури визначено, по-перше, усі чинники властиві також політичній культурі, по-друге, усвідомлення або неусвідомлення значення екологічного аспекту в житті країни, по-третє, ставлення до проблем «розумного» використання національно-природних ресурсів, по-четверте, ступінь розуміння географічної ролі та значення держави в світі.

Географічні чинники формування геокультури відносяться до усвідомлення суспільством географічного (регіонального та планетарного) значення власної держави в світі. По суті географічний чинник описує віддзеркалення геополітичного змісту державної політики в свідомості мас та еліти. Специфіка географічного впливу геокультури проявляється у складній, багаторівневій структурі його прояву в свідомості суспільства. Неможливість здійснення великих воєн з метою переділу сфер впливу змушує звертатися до інших методів розширення впливу держави в світі. Яскравим прикладом впливу географічного фактору на вітчизняну геокультуру може бути проблема Європейського або Євразійського вибору України. Підстави даного дискурсу, в першу чергу, відносяться до питання про культурний вибір України, територія якої історично пролягає на географічному кордоні між Західною та Східною цивілізацією. Інша сторона географічного аспекту геокультури пов'язується з впливом природного ландшафту та клімату на політичну ментальність народів. На думку багатьох дослідників в сфері психології ментальності різноманітність натуралістичних пейзажів в країні зумовлює неоднорідність колективної свідомості суспільства. Відтак, географічний чинник формування геокультури описує дві особливості: політико-географічну – об'єктивність відображення геополітичної сторони державної політики в свідомості населення, та фізично-

географічну – вплив природного ландшафту та клімату на політичну ментальність суспільства.

Підрозділ 2.2 – «Гуманізація та демократизація політичної культури комунікативної взаємодії у міжнародних відносинах XXI століття» – присвячено аналізу гуманізації та демократизації політичної культури у системі міжнародних відносин як сучасних проявів геокультури.

Відмічено такий процес останніх років як демократизація геокультури міжнародних відносин. Його можна розглядати як загальну тенденцію розвитку в інформаційному та глобалізаційному суспільстві. Становлення геокультури міжнародних відносин здійснюється двома шляхами: 1) самоплинно – під тиском демократичних процесів, що розгортаються у міжнародному просторі; 2) цілеспрямованим впливом міжнародної спільноти, яка залучає до цього різноманітні засоби.

Визначено, що політична практика XXI століття виявила наявність двох протилежних тенденцій. З одного боку, в різних частинах планети зберігаються конфлікти, що зумовлені старими геополітичними процесами, до чого додається негативна тенденція розвитку глобального ідеологічно різноспрямованого тероризму. З іншого – у взаємовідносинах держав, країн і народів спостерігається значне зближення і демократизація, що є ключовою геокультурною тенденцією. Нова демократична і поліцентрична геокультура приходить на зміну старій поляризованій геополітиці. Саме орієнтація на культурно зумовлені, засновані на демократизмі, рівності й гуманізмі взаємовідносини між різними міжнародними суб'єктами стає ключовою ціннісно-смісловою тенденцією формування нових геокультурних реалій. Завдяки цьому й відбувається формування нової, більш демократичної та поліваріантної геокультури міжнародних відносин, в рамках якої уможливлються різні способи конструктивного взаємовпливу великих і малих суб'єктів міжнародно-політичної та глобально-економічної системи.

З'ясовані соціокультурні та гуманітарні фактори, що поступово набувають такого ж значення як політичні та економічні, а подекуди виходять і на пріоритетні статусні позиції. З розвитком глобальної інформаційної цивілізації відбувається геокультурний сплеск в міжнародних відносинах, адже тепер ключовою цінністю стають не території і ресурси (як це було в геополітичній матриці), а знання, технології, творчість, культурна самобутність та автентичність. Регіональні культури набувають універсального змісту і впливають на домінуючі культури західного світу, а «регіональна» різниця культурного продукту сприймається як перевага.

Зазначається, що надзвичайно актуальним є вивчення ролі освіти та засобів масової інформації у формуванні нових якостей суб'єкта геокультури міжнародних відносин. Сучасна глобальна цивілізація часто окреслюється в якості «суспільства знань», де освіта, наука, технології та комунікація відіграють фундаментальну онтологічну й аксіологічну роль. При цьому освіта в міжнародних відносинах – один із найважливіших інтеграційних факторів. На рівні формування сучасної геокультури міжнародних відносин важливо

підкреслити світоглядно-ціннісне значення освітньої сфери. Саме освіта сьогодні є найактивнішим провідником демократично-гуманістичних аксіологічних установок серед молоді, а також інших вікових категорій. Відкритість і демократичність освіти є одним із ключових факторів залучення індивідуумів, громад, спільнот і цілих країн до вибору конкретного шляху геокультурного розвитку. Інформаційно-комунікаційні засоби та мережі уможливили в декілька останніх десятиліть повсюдне поширення політико-гуманістичних та демократично-культурних цінностей. У цьому контексті наголошується на відповідальності ЗМІ за змістовні й технологічні характеристики інформаційних впливів.

У підрозділі 2.3. – *«Роль громадських організацій у формуванні новітніх геокультурних стратегій у міжнародних відносинах»* – досліджується питання специфіки функціонування громадських організацій у міжнародних відносинах в умовах глобалізованого світу.

Відмічено, що у сучасній системі міжнародних відносин все енергійніше й ефективніше заявляє про себе такий формат співробітництва як міжнародні громадські організації. Вони спроможні набагато оперативніше, ніж держави, реагувати на ті цивілізаційні та геокультурні виклики, які постають перед людством в глобалізованому світі, насиченому факторами ризику та кризовості. Сучасна парадигма геокультури передбачає передачу значної частини суверенно-державних повноважень іншим суб'єктам внутрішньонаціональної та міжнародної діяльності. Одним з таких суб'єктів, який на практиці вже декілька десятиліть доводить власну ефективність, дієвість і результативність у вирішенні важливих і складних проблем, і є міжнародні громадські організації.

Аналіз наукових джерел та політичних реалій дозволяє стверджувати, що в сучасному світі під проводом найпотужніших демократичних країн починає втілюватися геокультурна парадигма взаємовпливів, що поступово заміщає парадигму володарювання сильніших над слабшими. Специфіка міжнародних проблем, породжених в епоху глобалізації, вимагає взаємодії, взаємопідтримки і кооперації, а не постійного взаємостримування і захоплення. Створюючи принципово новий геокультурний стиль міжнародного співробітництва і комунікації, міжнародні громадські організації доволі успішно виконують і традиційні завдання, що завжди стояли перед професійною дипломатією. Фактично сьогодні склався новий тип дипломатичної взаємодії – не професійна, а громадська, яка подекуди діє навіть ефективніше й успішніше. Окрім того, ті комунікаційні та структурно-функціональні інструменти, що можуть використовувати у своїй діяльності міжнародні громадські організації, є набагато менше обмеженими, ніж відповідні засоби, прийняті до використання у міждержавному і міжурядовому співробітництві. Завдяки новій геокультурній ролі міжнародних громадських організацій відбувається значна оптимізація комунікаційних взаємодій між державами, країнами, громадами, професійними та іншими спільнотами, а також індивідами з усього світу.

Підсумовується, що причинами збільшення кількості та впливу міжнародних неурядових організацій є: виникнення глобальних проблем,

вирішення яких потребує не лише концентрації зусиль та спільних заходів міжнародного співтовариства держав, але й залучення світового громадянського суспільства; активізація демократичних процесів у сфері внутрішніх і міжнародних відносин; поширення світового руху, спрямованого на захист загальнолюдських цінностей та недостатні можливості окремих держав та міжнародних організацій щодо дієвого розв'язання проблем сьогодення; посилення громадського контролю над процесом розробки й прийняття міждержавних рішень стосовно забезпечення захищеності життєво важливих інтересів людини та суспільства у разі появи нових викликів і загроз глобалізації.

Третій розділ – «Геокультурні складові сворегіональних інтеграційних стратегій» – присвячений аналізу геокультурних аспектів форм та напрямів реалізації європейських інтеграційних стратегій як на глобальному, так і на локально-регіональному рівні.

У підрозділі 3.1 – *«Традиції культурної дипломатії країн Європи та їх вплив на розвиток євросегіональних стратегій»* – розглядається сутність та особливості культурної дипломатії як форми геокультурної стратегії держав та специфіка її реалізації в країнах ЄС.

Аналіз стратегій двостороннього міжкультурного співробітництва в межах ЄС дає можливість визначити три традиційні європейські моделі такої співпраці, кожна з яких характеризується специфікою національних політичних стратегій Франції, Великої Британії та Німеччини.

Відмічається, що культурна політика Франції за її межами завжди ґрунтувалася на героїчному минулому цієї країни та її визначних досягненнях у різних галузях культури і науки, слугуючи прикладом для наступних поколінь не тільки французьких, але й іноземних державних діячів, духовних лідерів і звичайних людей. Культура традиційно була і залишається ефективним компонентом впливу французької дипломатії, що забезпечує, «м'яку могутність» Франції. Французька модель політики міжкультурного співробітництва й культурної дипломатії передбачає пріоритетну роль держави в її реалізації на противагу англосаксонській моделі, де значну частину функцій зі зовнішньої культурної діяльності бере на себе приватний сектор. Однак певні елементи англосаксонської моделі були використані Францією в реалізації зовнішньої культурної політики, зокрема, доктрини спрямованої франкофонії, складовими якої є наступальна політика захисту французької мови й культури, спеціальні просвітницькі та культурні програми, що мають відповідний політико-ідеологічний контекст.

Сучасна британська модель політики міжкультурного співробітництва й культурної дипломатії розкривається як така, що ґрунтується на принципі «протягнутої руки». Основним інструментом культурної дипломатії Великої Британії є Британська рада – приватний заклад, заснований у 1936 р. Нині у світі нараховується понад 250 Британських рад у 110 країнах світу. Головними їх завданнями є зміцнення позицій Великої Британії за кордоном; створення умов для позитивного сприйняття зарубіжними урядами, бізнесменами та

інвесторами перспектив тісного співробітництва з британськими представниками уряду та бізнесу; встановлення різноманітних міжкультурних та освітніх контактів із громадянами інших країн.

Характерні риси сучасної німецької культурної дипломатії почали формуватися після Другої світової війни, коли перед урядами Західної й Східної Німеччини постало завдання позбутися негативних асоціацій та ототожнень усього німецького з фашизмом, голокостом, геноцидом, нетерпимістю до «інших» тощо. Саме тому німецька культурна дипломатія була спрямована на формування образу «нормальності» («*normality*») країни. Розкол Німеччини у 1949 р. призвів до протистояння та боротьби між двома державами за право на «правильну» репрезентацію культурних надбань німецького народу, яка тривала впродовж усього періоду «холодної війни». Важливим етапом становлення німецької культурної дипломатії став прихід до влади канцлера В. Брандта, уряд якого визначив нові пріоритети для культурної дипломатії, назвавши культуру «третім стовпом» зовнішньої політики. У ХХІ столітті, особливо після подій у США 11 вересня 2001 р., німецький федеральний уряд ініціював нову програму у сфері зовнішньої культурної політики – «Європейсько-ісламський міжкультурний діалог», спрямовану на покращення розуміння ісламських культурних і релігійних традицій та цінностей у Європі, налагодження політичного діалогу між двома культурно-цивілізаційними об'єднаннями, формування позитивного образу європейської культури в ісламських країнах тощо.

Підрозділ 3.2 – «Геокультурна інтеграція: сутність та особливості» – присвячений аналізу сутності, основним підходам та геокультурним складовим європейських інтеграційних процесів.

Стверджується, що у період глобалізації простір отримує новий вимір – інтеграційний. Проаналізовано основні підходи до тлумачення змістовної сутності євроінтеграції. Європейське співтовариство і Європейський Союз можуть розглядатися як одна з багатьох міжнародних організацій; європейська інтеграція в контексті порівняльної політології – як вищий рівень національних політичних систем і процесів; європейська інтеграція – як унікальне явище політико-культурного самовизначення народів. Визначальна ознака новітніх інтеграційних теорій, які мають адекватно пояснювати сучасні процеси і окреслювати напрямки подальшого їх розвитку, – усвідомлення поліваріантності тлумачення ролі та значення суб'єктів міжнародних відносин.

Наукові розвідки проблематики євроінтеграції, по-перше, доводять недієздатність федералістського підходу саме на початковій фазі розвитку євроінтеграції, тобто неможливість створення федеративної супердержави попри існування у світовій практиці ефективних моделей такого устрою. По-друге, цей принцип відображає сутність філософії розвитку євроінтеграції, а саме: надання переваги практиці, а не формуванню апріорі ідеологем чи теоретичних конструкцій, якими має керуватися практика. Концептуально теорія ані на початку творення форм європейської інтеграції, ані нині не визначалася детермінантою політичних рішень. По-третє, теоретичні

дослідження, предметом яких є еволюція інтеграції, її складові, механізми дії ЄС, укладають значний плюралізм думок. Різні тлумачення стосуються, насамперед, якісного визначення ЄС поряд з іншими міжнародними, а скоріш з міжурядовими організаціями світу. Інший погляд – це тлумачення євроінтеграції як одного з сегментів світової регіональної інтеграції або ж, навпаки, акцентування унікальності євроінтеграційного процесу.

Розглядається європейська політика міжкультурного співробітництва, що реалізується через стратегії, програми й проекти таких міжурядових регіональних організацій як Рада Європи (РЕ), Європейський Союз (ЄС), Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Центральна європейська ініціатива (ЦЄІ), а також інших регіональних об'єднань, які розглядають і розв'язують проблеми політики у сфері міжкультурних відносин. Найважливішою стратегічною метою Євросоюзу є створення і зміцнення єдиного культурного простору, реалізація в специфічному секторі життєдіяльності країн ЄС. Вона передбачає збереження європейської культурної спадщини, взаємодію культур народів Європи, посилення європейської ідентичності, підвищення мобільності культпрацівників і артистів, вільне переміщення культурних цінностей усередині співтовариства. З метою зміцнення своїх позицій у світі Європейський Союз здійснює низку програм розвитку та співробітництва з різними регіонами і країнами світу, насамперед, країнами Азії, Африки та Латинської Америки. Складовим елементом цієї співпраці є культурно-освітні аспекти. Важливу роль ці програми відіграють на пострадянському просторі.

Підрозділ 3.3 – «Транскордонне співробітництво та його формалізація у розвитку єврорегіонів» – спрямований на дослідження комунікативних аспектів політики транскордонного співробітництва та його геокультурних вимірів.

Аналізується розроблена у рамках Європейського Союзу методика моніторингу та оцінювання регіонального розвитку, яка забезпечує кореляцію такого розвитку з регіональним урядуванням. Серед п'яти принципів, запропонованих у Білій книзі – відкритість і участь, підзвітність, результативність, послідовність і згуртованість. Ці принципи закріплюють демократію та верховенство права в країнах-членах ЄС, мають практичне застосування на всіх рівнях управління – глобальному, європейському, національному, регіональному та місцевому. Ґрунтовну основу для розвитку співробітництва в межах єврорегіонів створює ряд документів, прийнятих Радою Європи. Насамперед, це «Європейська рамкова Конвенція про транскордонне співробітництво різноманітних об'єднань і органів територіальної влади» (Мадрид, 21 травня 1980 р.), «Європейська Хартія місцевого самоврядування» (Страсбург, 15 листопада 1985 р.), «Декларація про транскордонне співробітництво», прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 6 листопада 1989 р. із нагоди 40-річчя з дня заснування Ради Європи, «Віденська декларація глав держав і урядів-членів Ради Європи» (Відень, 9 жовтня 1993 р.), а також Додатковий Протокол до рамкової Конвенції про транскордонне співробітництво (9 листопада 1995 р.) та «Пакт стабільності в

Європі», прийнятий у Парижі 21 березня 1995 р. міністрами закордонних справ 52 держав-членів ОБСЄ, де відзначається важливість ефективного використання потенціалу транскордонного співробітництва для розвитку свободи особи, ідей, добробуту і послуг в економічній, культурній, адміністративній, гуманітарній сферах.

У роботі відзначено, що під транскордонним співробітництвом Європейська Спілка розуміє сусідське співробітництво у всіх сферах життєдіяльності людей, здійснюване через кордон між двома територіями, регіонами або місцевими органами влади, або будь-якою іншою владою у прикордонних регіонах. Розвиток і формування єврорегіонів слід розглядати як додатковий чинник стабільності на Європейському континенті, інструмент для досягнення порозуміння між народами і розвитку добросусідських відносин між сусідніми країнами. Першою розповсюдженою формою транскордонного співробітництва в Європі є єврорегіони. Нині в Західній, Центральній і Південно-Східній Європі існує більше сотні євро регіонів, тобто таких форм транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, спрямовані на координацію їх взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності у відповідності до національного законодавства і норм міжнародного права для вирішення спільних проблем, обміну культурними досягненнями, співіснування, взаємозбагачення культурних традицій і культурної дипломатії в інтересах людей, що населяють ці території по обидва боки державного кордону.

Четвертий розділ – «Комунікативний потенціал геокультурних стратегій у євроінтеграційній політиці України» – окреслює проблеми реалізації геокультурних стратегій в політиці євроінтеграції України.

Підрозділ 4.1 – «Політико-правові засади інтеграційних стратегій у зовнішній політиці України» – присвячений аналізу політико-правового простору реалізації євроінтеграційних прагнень України.

Право постає як один з основних механізмів реалізації геокультурних стратегій, що реалізуються в Україні, європейському просторі, світі. Поняття геокультури застосовується для вирішення певних суперечностей, які необхідно або долати, або залагоджувати, або сприяти їх толерантному співіснуванню. Важливими галузями міжнародного права, на основі яких можна продемонструвати, як діють правові засади регуляції геокультури міжнародних відносин, є екологічне право та право охорони культурних цінностей. Важливим з точки зору дослідження правових засад регуляції геокультури міжнародних відносин є такий документ, як Конвенція ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини від 17.10.2003. Термін «нематеріальна культурна спадщина», що в цій Конвенції застосовується є за змістом доволі релевантним категорії «геокультура». Серед таких ключових позицій можна відзначити: відтворюваність певними спільнотами, необхідність передачі наступним поколінням, соціокультурна взаємодія з оточенням, з іншими спільнотами, з природою, історичність і культурне різноманіття. Таким

чином, незважаючи на те, що сама категорія «геокультура» не є об'єктом міжнародно-правового регулювання, стверджується, що її регуляція відбувається через юридичне визначення інших, релевантних їй термінів в міжнародно-правових документах різного рівня.

Визначено основні принципи правового регулювання геокультури міжнародних відносин: 1) повага до державного і національного суверенітету; 2) можливість добровільної передачі суверенних прав на міжнародний рівень для реалізації певних загальнозначущих цілей; 3) визнання геокультурної, геополітичної, гео економічної специфіки різних сфер міжнародного співробітництва; 4) констатація факту про те, що певні проблеми сьогодні можна вирішувати виключно на глобальному геокультурному рівні; 5) необхідність допомоги (а не експлуатації) з боку більш потужних суб'єктів міжнародної діяльності менш сильним.

Порівняльний аналіз характеристик політико-правової бази регуляції геокультурних трансформацій в Україні і європейському просторі, виявив їх ідентичність, розбіжності й суперечності. У цьому аспекті ключовим міжнародно-правовим параметром для сучасної України є рівень адаптованості її внутрішньодержавного законодавства до нормативно-правових стандартів та вимог Європейського Союзу. Для України останні два десятиліття є достатньо складними і важливими в міжнародно-правовому вимірі геокультурних трансформацій, оскільки наша держава взяла на себе цілу низку міжнародно-правових зобов'язань, орієнтованих на адаптацію власного законодавства в багатьох сферах суспільної життєдіяльності до стандартів та юридичних норм ЄС. У цьому питанні яскраво проявляється єдність геокультурного тяжіння конкретної країни до певної міжнародної спільноти та готовність закріпити таке тяжіння не лише декларативно чи політично, але й на законодавчому рівні, що є важливим аспектом саме правової регуляції геокультури міжнародних відносин. Сьогодні такими актуальними напрямками, в тому числі й для України, є регулювання глибини стратифікації суспільства (необхідне правове врегулювання взаємовідносин у майнових, трудових та інших питаннях); проблема міжнародного тероризму, боротьба з яким вимагає вдосконалення як міжнародного, так і національного законодавства; закріплення принципу універсальності прав людини над регіональними і державними культурними особливостями; вдосконалення правового забезпечення прав етнонаціональних меншин і спільнот (актуально з точки зору геокультури як всередині держави, так і на міжнародному рівні); проблема міграції (в тому числі трудової) та стирання державних кордонів (геокультурна нівеляція державних територій); правове забезпечення доступу до інформації та культурних цінностей; забезпечення прав людини у віртуальному просторі (глобально-інформаційна проблема); проблема забезпечення права свободи совісті в контексті цивілізаційних конфліктів.

У підрозділ 4.2 – «Партнерство України з ЮНЕСКО як сучасна форма комунікативної взаємодії» – аналізуються положення щодо комунікативної взаємодії України у світовому співтоваристві.

Відзначається членство України в ЮНЕСКО, що стратегічно орієнтоване на сприяння розширенню міжнародного співробітництва вітчизняних наукових, освітніх і культурних інституцій шляхом забезпечення їхньої участі у програмній діяльності Організації. Як міжнародна організація системи ООН ЮНЕСКО ставить перед собою завдання сприяти зміцненню миру й безпеки шляхом розширення співробітництва народів у галузі освіти, науки й культури в інтересах забезпечення загальної поваги до справедливості, законності і прав людини, а також основних свобод, проголошених у Статуті ООН для всіх народів без розрізнення раси, статі, мови чи релігії. Цей політичний імператив – «сприяння миру і взаєморозумінню між народами» – став визначальним для подальшої концептуальної ролі ЮНЕСКО. Україна активно виступає ініціатором багатьох міжнародних програм і проектів, зокрема однією з перших ініціювала використання інформаційно-комунікаційних технологій для зміцнення миру, недопущення пропаганди війни, насильства й ненависті між народами. Результатом її зусиль стала розробка і прийняття відповідної Декларації ЮНЕСКО (1978 р.). Крім того, Україна є також одним із авторів розробки Декларації ЮНЕСКО про раси і расові забобони.

Період членства в ЮНЕСКО України розглядається у ключі її триразового обирання до керівного органу Організації – Виконавчої ради (1981–1985 рр., 1995–1999 рр. та 2001–2005 рр.). Будучи ініціатором міжнародних програм і проектів, Україна є активним учасником одного зі ключових напрямів діяльності ЮНЕСКО – збереження всесвітньої культурної та природної спадщини. У 1997 р. на 29-й сесії Генконференції ЮНЕСКО Україна ініціювала звернення до ООН з метою проголошення Міжнародного року захисту і збереження культурної спадщини. У ході 31-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН ця ініціатива знайшла своє відображення, тобто 2002 р. було проголошено ООН Міжнародним роком світової культурної спадщини. Результатом однієї з останніх ініціатив України стало проголошення Генеральною Асамблеєю ООН Міжнародного року зближення культур у межах якого в Україні у 2010 р. було проведено Міжнародний семінар «Роль релігійних громад в управлінні об'єктами всесвітньої спадщини».

Підсумовується, що нині у сфері культури здійснюється забезпечення ефективного виконання Конвенції ЮНЕСКО про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, проведення заходів щодо покращення стану збереження і використання українських об'єктів, які вже знаходяться у Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, а також включення нових українських об'єктів матеріальної та нематеріальної спадщини; сприяння міжкультурному діалогу. Враховуючи багатогранність культурного і природного багатства України, провадиться активна робота щодо збільшення представленості визначних українських пам'яток у Списку всесвітньої спадщини.

Підрозділ 4.3 – «Геокультурні стратегії політики українських єврорегіонів» – присвячено аналізу особливостей реалізації політичного плюралізму як принципу і цінності демократії в сучасних реаліях.

З'ясовано, що основним законодавчим підґрунтям у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва в Україні є Закон України «Про транскордонне співробітництво», прийнятий 24 червня 2004 р., який визначає форми, за якими може здійснюватися транскордонне співробітництво в Україні, а саме: у межах створеного регіону; шляхом укладання угод про транскордонне співробітництво в окремих сферах; шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами транскордонного співробітництва. Існуюче політико-правове поле України дозволяє створювати і вести співпрацю в рамках єврорегіонів. Стаття 1 Закону визначає, що єврорегіон є організаційною формою співробітництва адміністративно-територіальних одиниць європейських держав, які здійснюються відповідно до дво- або багатосторонніх угод про транскордонне співробітництво. Отже, єврорегіони сприяють не тільки поглибленню та посиленню добросусідських відносин між державами, але й є своєрідним інструментом для інтеграції в європейські структури.

Відзначається позитивний вплив створення єврорегіонів на активізацію транскордонної співпраці та реалізацію низки спільних проектів. Єврорегіонами здійснено ряд вагомих проектів і програм, спрямованих на розширення промислової кооперації та створення прикордонної інфраструктури, розвиток місцевого самоврядування. В Україні у рамках єврорегіонів уже розроблено та виконуються програми (проекти) транскордонного співробітництва. Однак, зазначається, що значна частина підписаних на регіональному рівні угод і меморандумів – це, зазвичай, протоколи про наміри, констатація взаємного прагнення сторін до налагодження ефективного співробітництва, а не розробка конкретних планів, програм заходів і механізмів їх реалізації. Основною причиною низької реалізації запланованих проектів є передусім брак фінансового забезпечення від держави, а також власних коштів і владних повноважень місцевих органів влади.

Одним із найперспективніших за участю української сторони визначено єврорегіон «Нижній Дунай», до складу якого увійшли Одеська область з боку України, райони Вулканешти, Кагул і Кантемир з боку Молдови і повіти Бреїла, Галац і Тульча з боку Румунії. Одеська область – єдиний регіон України, який є дійсним членом 6-ти європейських регіональних структур: Асамблеї європейських регіонів, Асоціації європейських прикордонних регіонів, Робочої співдружності придунайських країн, Конференції приморських регіонів Європи, Асамблеї європейських виноробних регіонів та єврорегіону «Нижній Дунай». Транскордонне співробітництво як інтеграційний інструмент сприяє економічному і соціальному, політичному та культурному розвитку прикордонних територій, задіяних у подібних програмах.

Єврорегіон «Буг» осмислюється як транскордонне об'єднання, до складу якого входить Волинська область України, Люблінське воєводство Республіки Польща та Брестська область Білорусі. Цей єврорегіон нині знаходиться на початковому етапі формування, тому стратегія його розвитку повинна

передбачати реалізацію таких основних цілей: інтеграцію поселенських систем; розвиток і вдосконалення інтеграції рекреаційної бази; соціальну сферу; інтеграцію у сфері культури; співробітництво у сфері освіти і науки.

Закарпаття у дисертації розглядається як таке, що нині зміцнило партнерські відносини з Саболч-Сатмар-Березькою областю Угорщини, Кошицьким і Пряшівським самоврядними краями Словаччини, Марамурешьським і Сату-Марським повітами Румунії, Підкарпатським воєводством Польщі, а віднедавна – і з рядом регіонів Чеської Республіки і Німеччини. Така співпраця дала реальні результати в культурній сфері. Україна через культурні заклади Закарпатської області активно сприяла програмам ЄС: «Польща – Україна – Білорусь», «Угорщина – Словаччина – Україна», «Румунія – Україна». Реалізація ефективної регіональної політики для України є однією з нагальних проблем сьогодення, адже наявність чітко визначеної концепції регіональної політики нашої держави, яка б відповідала вимогам Європейського Союзу, може стати вагомим чинником, що позитивно впливатиме на процес євроінтеграції України. Одним з найефективніших механізмів у цьому контексті є використання переваг транскордонної співпраці.

П'ятий розділ – «Міжнародні геокультурні трансформації: тенденції та перспективи» – формулює на основі проведеного дослідження тенденції та перспективи геокультурних трансформацій у сучасному світі.

У підрозділі 5.1 – «Розвиток та підсилення геокультурних аспектів глобалізації» – висвітлено діалектичні взаємозв'язки та взаємовпливи геокультури та глобалізації.

Узагальнюється, що сучасний світ у всій своїй багатоманітності єдиний і його частини взаємопов'язані, бо глобалізація – це процес інтеграції держав і народів у різних сферах діяльності. Основні причини глобалізації: перехід від індустріального суспільства до інформаційного, до високих технологій; перехід від централізації економіки до децентралізації; від національної економіки до світової; використання нових комунікаційних технологій, Інтернету, супутникового телебачення та інші.

Зазначено, що результати проведеного дослідження підтверджують висновок про необхідність переходу від бінарної до тринітарної парадигми дослідження глобалізації (І□Мітіна), яка ґрунтується не вивченні взаємозв'язку економічних, політичних та культурних впливів. Будучи більш гнучкою, м'якою, об'ємною, вона набагато краще підходить для вивчення і, головне, побудови складних об'єктів. Міжнародне співтовариство визнало, що плюралізм культур є рушійною силою розвитку держави, засобом, який веде до більш повноцінного інтелектуального, соціально-політичного та духовного життя людей.

Наголошується, що незважаючи на загальну складність та інваріантність визначення, культурне поле містить ті провідні виміри, які формують та унормовують не лише національний, але й глобальний стратегічний розвиток. Мова йде про три взаємопов'язані сфери соціальної діяльності, де різні суспільства та їх зовнішня діяльність можуть бути структурованими за

відповідним напрямом – політичним, стратегічним та організаційним. У контексті зростаючого культурного різноманіття світу розвиток міжкультурних комунікативних взаємодій та забезпечення міжкультурного діалогу є фундаментальним. У взаємодії культур проявляються подвійні тенденції. Взаємне засвоєння елементів культури, з одного боку, сприяє інтеграційним процесам, взаємному збагаченню, обміну тощо, з іншого боку – супроводжується посиленням національної самосвідомості, прагненням до закріплення власної самобутності. Для будь-якої національної культури завжди небезпечні як надмірне тяжіння до іншої культури, так і її самоізоляція. Абсолютизація першої тенденції може призвести до поглинення або обопільного занепаду обох культур. Водночас добровільна самоізоляція культури позбавляє її самопізнання, яке розвивається шляхом взаємодії і порівняння з іншим культурним феноменом. Такі тенденції повинні принаймні урівноважувати одна одну, стимулюючи утворення елементів, яких бракує тій або іншій культурі, поповнюючи відтак число націокультурних компонентів.

У підрозділі 5.2 – «Розширення кола суб'єктів геокультурної трансрегіональної взаємодії» – міститься аналіз суб'єктних характеристик геокультурних трансформацій.

Йдеться про глобалізацію та демократизацію процесів міжнародного спілкування, які приводять до залучення нових суб'єктів та розширення кола геокультурних впливів. Для аналізу учасників міжнародних культурних відносин доцільно використовувати їх класифікацію за рівнями: цивілізаційний, регіональний, національний та локально-етнічний. На цивілізаційному та регіональному рівнях активно формуються нові суб'єкти міжкультурної взаємодії, зокрема, міжнародні неурядові організації стають суб'єктами світової політики. Їх активна участь у міжнародному співробітництві зумовлює зміну характеру світового політичного процесу, в перспективі може привести до формування нових видів політичної комунікації на світовій арені.

У цьому контексті на національному рівні Україні рекомендується активніше використовувати засоби публічної дипломатії для відстоювання національних інтересів на міжнародній арені. Важливими завданнями на цьому шляху є інформування закордонної громадськості про позицію Української держави та суспільства, здобуття зворотного зв'язку від закордонної громадськості, вплив на вироблення зовнішньополітичної позиції та стратегії інших держав з урахуванням проукраїнської думки закордонної громадськості. До виконання цих завдань мають бути залучені не лише МЗС та закордонні дипломатичні представництва України, але й інші органи державної влади, наукові установи, громадські організації, осередки українства за кордоном, українські та українофільські бізнес-кола тощо.

Таким чином, мова йде саме про формування та реалізацію геокультурних стратегій, які націлені, передусім, на згуртування демократичної громадськості навколо вирішення української кризи шляхом формування широкої мережі груп підтримки і тиску з громадян різних країн, які поділяють спільні цінності суверенітету незалежних країн, територіальної цілісності та

недоторканності кордонів, гарантування прав та свобод особистості. Перед українською державою сформоване завдання у максимально стислий термін розробити та почати реалізовувати культурну стратегію комунікативної взаємодії як на національному, так і на міжнародному рівнях. Завдання такої стратегії полягає у визначенні ціннісних орієнтирів суспільного розвитку в умовах економічної кризи і зовнішньої агресії, встановленні перешкод розповсюдженню деструктивних ідеологічних настанов у громадській свідомості, сприянні формуванню державницьких цінностей. Країна потребує розробки та затвердження базового документа щодо дій у сфері культури як чіткої стратегії державної політики. Вагомою частиною такої стратегії повинна стати децентралізація культурної політики, яка пов'язана із комплексом складних фінансових і організаційних проблем. Громадам варто надати можливості самостійно вирішувати проблеми збереження місцевих національно-культурних й етнографічних традицій, визначати шляхи розвитку закладів культури. За центральною владою мають бути закріплені повноваження з реалізації загальнодержавних програм культурного поступу та утримання об'єктів національного значення. Водночас децентралізація не повинна бути засобом політичних спекуляцій і загрожувати єдності культурного простору.

У підрозділі 5.3 – «Перспективи трансформації геокультурних цінностей у XXI столітті» – систематизовано геокультурні ціннісні засади сучасного глобального розвитку.

Осмилено геокультурні цінності, які складають своєрідну матрицю соціально-політичних відносин, яка заснована на загальнолюдських цінностях. Такими цінностями виступають толерантність та культурна відкритість. В основі принципу взаємної толерантності – розуміння недосконалості будь-якого життєвого стилю і визнання права будь-якої особи чи спільноти на вільний вибір і зміну власного життя. Параметри ціннісної матриці міжнародних відносин формуються також у контексті становлення ідей «глобального гуманізму», демократії і «колективної безпеки». Тенденція до гуманізації відносин і діяльності становить характерну особливість сучасного етапу розвитку системи міжнародних відносин. З позицій міжнародно-політичної теорії гуманізація трактується як зростання значущості і впливу моральних норм в сфері міжнародних відносин, включаючи повніше забезпечення прав і свобод людини в усіх галузях життєдіяльності, визнання самої людини, окремого індивіда найвищою цінністю.

Міжнародна практика показує, що загальною закономірністю розвитку міжнародного співробітництва в галузі прав і свобод людини, з одного боку, є зростання прагнення держав брати в ньому активну участь, з іншого – темпи такої участі залежать від існуючих на національному рівні реальних соціально-економічних і політичних гарантій забезпечення цієї норми. У сучасних умовах концепція прав людини все більше стала асоціюватися з відповідальністю держави перед міжнародним співтовариством за власну політику. Держави, будучи повноправними суб'єктами міжнародного політичного процесу, при

реалізації зовнішньої політики зобов'язані виходити з міжнародних стандартів прав людини.

У той же час феномен гуманізації міжнародних відносин розвивається неоднозначно, на чому сконцентровано особливу увагу у дисертації. Об'єктивно існують такі негативні явища як розвиток міжнародного і регіонального тероризму, домінування у міжнародних відносинах егоїстичних національних інтересів держав, неефективність міжнародних організацій при вирішенні ряду питань. У світі все ще багато країн, де систематично порушуються права людини. Відома міжнародна правозахисна організація Human Rights Watch констатує істотні проблеми такого характеру в 90 країнах і територіях світу, і зазначає, що порушення прав людини зіграли не останню роль у зародженні або посиленні багатьох сучасних криз, ключ до розв'язання яких – в захисті прав і свобод, забезпеченні демократичних процедур. З іншого боку, відзначається прогрес у можливостях захисту індивідуальних і групових прав, розвиток міжнародного гуманітарного права, зростаючий вплив правозахисних і гуманітарних неурядових організацій в міжнародних відносинах. Обидві точки зору, у кінцевому вимірі, не суперечливі, оскільки характеризують різні аспекти об'єктивно існуючого процесу. Розвиток демократичних геокультурних цінностей міжнародних відносин пов'язаний із реалізацією позитивного потенціалу процесу глобалізації. Цей потенціал можна реалізувати в раціональних і гуманних формах лише на фундаменті локальних і регіональних демократій. Відповідно, найважливіша системна закономірність нинішнього світового розвитку виражається в домінуванні демократичних геокультурних цінностей над універсалістськими парадигмами глобалізації.

У **Висновках** систематизовано результати дослідження геокультурних стратегій в міжнародній політиці сучасної комунікативної взаємодії.

1. Політико-культурна динаміка сучасного світу свідчить, що на нинішньому етапі здійснюється глобальний перехід до іншої міжкультурної комунікації, яка відмовляється від своїх локальних образів і наближається до нового інтегрованого стану. У той же час, такий інтегрований стан не тільки не втрачає зв'язок із традиційними цінностями, а збагачується за їх допомогою, створюючи нові засоби комунікації. Аналіз наукових підходів до вивчення геокультури довів, що вона має смислові, ціннісні, соціальні, політологічні характеристики, які подають та формують її у просторово-часовому вимірі. Формування загальнолюдської культури та поширення культурної глобалізації сприяє підвищенню кількості та інтенсивності міжнародних зв'язків – політичних, економічних, комунікаційних, і, нарешті, культурних. Культурне явище, яке виникає в одному регіоні або життєвій сфері, швидко розповсюджується по всьому світові, відбивається на характері розвитку різних областей суспільного життя різних країн. Тенденції культурної глобалізації реалізуються в той момент, коли будь-яка соціальна група виявляє бажання прийняти елементи загальнолюдської культури, що є відповідними її рівню розвитку та можливостям.

2. Геокультура визначається як культурно-просторове підґрунтя політичної системи, сукупність усталених культурних уявлень, що формувалися на певній території, де в результаті співіснування, переплетіння, взаємодії, зіткнення різноманітних вірувань, культурних традицій та норм, ціннісних установок, глибинних психологічних структур сприйняття й функціонування картин світу створюється геосистема з різного порядку елементів штучного походження. Цим поняттям передбачається образно-символічна репрезентація ціннісних характеристик суспільства у процесі його міжнародного самовизначення. До основних інтерпретацій геокультури у різних наукових школах відноситься:

- геокультура як соціокультурний зв'язок колишніх колоніальних метрополій з територіями, що знаходилися раніше в їх володінні, і складає в сучасних умовах культурну підставу для встановлення гегемонії певних цивілізацій та культур;

- геокультура як важливий канал комунікації між країнами та регіонами, критерій, що дозволяє їм розрізнити в зовнішньому світі «своїх» та «чужих»;

- геокультура як одна з форм «культурної репрезентації простору»;

- геокультура як форма репрезентації політичних реалій за допомогою «просторових образів», продукт образно-географічних інтерпретацій.

3. Геокультурні стратегії є засобом довгострокового політичного планування та оперування, заснованого на мобілізації тих чи інших культурних ознак, які дозволяють суб'єкту орієнтуватися у навколишньому світі, здійснювати комунікативну взаємодію на підставі усвідомлення спільних ціннісних переваг. Стратегування у політиці, фактично, відображає постійну структуровану діяльність суб'єктів, спрямовану на досягнення чітко визначених цілей. Основою новітніх геокультурних підходів є розуміння національного простору як соціополітичного та соціокультурного утворення, що виникає в процесі взаємодії людини та її культури з природою, а також під впливом певних зовнішніх, насамперед комунікаційних, чинників. Геокультурний підхід передбачає також комплексне дослідження окремо взятої території як історично сформованої спільноти, соціокультурної цілісності, що має власний, притаманний лише їй темпоритм розвитку.

4. Геокультурна інтерпретація міжнародної політики пов'язується з виділенням світових культурних тенденцій, які в певний часовий проміжок визначають рух політичних процесів. Серед сучасних трендів геокультури найчастіше виокремлюють геокультурну поляризацію, геокультурну асиміляцію, геокультурну гібридизацію та культурну ізоляцію. Геокультурна поляризація пов'язана з ієрархічним тяжінням більшості країн та народів до найбільших культурних центрів свого макрорегіону, що призводить до сегментизації реальної політичної карти світу. Геокультурна асиміляція вказує на сучасну тенденцію постійного проникнення домінантних культур в периферичні, що призводить до накладання різних ціннісних систем та їх конфліктів. Геокультурна гібридизація – це процес утворення нових «транскультур» на основі локальної суміші різних мовленнєвих, релігійних та

ціннісних структур. Найчастіше культурну гібридизацію пов'язують з проблемами міграції, діаспори та етнічної мобільності загалом. Культурна ізоляція є наслідком контрруху по відношенню до інтеграційних геокультурних трендів. Її зміст відкривається у штучній підтримці політичної замкнутості через культурну недоторканість країни або етносу.

5. Ключовими орієнтирами розбудови сучасної глобальної системи міжнародних відносин є аксіологічні пріоритети демократизму й гуманізму, культурної толерантності та взаємоповаги, визнання політико-правової рівності суб'єктів міжнародних відносин, що мають різну економічну, геополітичну, ресурсну вагу. Сучасна геокультурна парадигма міжнародних відносин передбачає постійне наближення всіх держав, народів і спільнот світу до єдиних гуманітарних стандартів, що в своїй феноменологічно-аксіологічній основі мають загальнолюдські цінності. Освіта відіграє фундаментальну роль у формуванні нових якостей суб'єкта геокультури міжнародних відносин. Саме освіта в сучасному суспільстві знань є підґрунтям для формування особистісно-професійних та соціально-структурних, демократично-гуманістичних та інтелектуально-інноваційних характеристик геокультури будь-якого впливового суб'єкта міжнародних відносин – від індивіда до держав. Поряд з освітою, активну і цілеспрямовану діяльність по формуванню гуманістичної культури міжнародних відносин в рамках глобальної інформаційної цивілізації здійснюють засоби масової інформації, які є повноцінним суб'єктом міжнародних відносин, а отже від їх відповідальності, компетентності та етичності в сучасному світі значною мірою залежить процес формування геокультури міжнародних відносин.

6. Інформаційно-комунікаційні технології перетворюють кожний бік життя і професійної діяльності політичного лідера на вагомий чинник міжнародної політики, через що професійна компетентність, моральний образ, лідерський імідж, а особливо готовність до демократичного, миролюбного, консенсусного спілкування провідних світових політиків значно впливають на особливості геокультури сучасних і майбутніх міжнародних відносин. Основними тенденціями розвитку геокультурних стратегій держави в інформаційній сфері є: 1) зростання взаємозалежності і взаємовпливу суб'єктів та об'єктів комунікативної взаємодії; 2) домінуючий вплив ресурсно-технологічного аспекту інформаційної політики на змістовно-інформаційну сторону культурної політики (особливо це проявляється в новому інформаційному столітті, де в основі лежить принцип інтерактивності як один з головних чинників реалізації проектів із просування культури за кордон і як базовий чинник використання можливостей нових інформаційно-комунікативних технологій у цьому процесі); 3) злиття державної та недержавної ліній проведення політики в новому інформаційному столітті (у сучасних умовах інформаційна політика держави щодо просування національної культури закордоном є різновидом публічної політики та суспільно-державною за своїм типом).

7. В умовах глобалізації політичної системи світу, концентрації власності та бізнесу, трансформації ключових позицій національних урядів у міжнародних відносинах особливого значення для Європи набувають геокультурні стратегії у політиці співробітництва. Воно є одним із найбільших викликів для європейської інтеграції, яка потребує розробки основних принципів та узгодження на всіх рівнях культурної діяльності в регіоні. Об'єднана Європа прагне стати ефективною структурою для забезпечення міжкультурного діалогу, розвитку політичної ідеології полікультурності як чинника зовнішньої та внутрішньої політики європейських країн, а культурна дипломатія країн Європи – важливим інструментом політичного впливу на міжнародні відносини, зокрема в рамках європейської політики сусідства.

8. Використовуючи таку геокультурну стратегію досягнення політичних цілей як культурна дипломатія, держава може підвищити не лише ефективність зовнішньої політики, а й престиж власної країни, уряду, політики як у міжнародному політичному середовищі, так і серед світової громадськості; подолати упередженість щодо країни, зменшити вплив негативних тенденцій політико-ідеологічного походження, зміцнити міжнародний авторитет держави, продемонструвати відкритість суспільства та його демократичні цінності; вплинути на формування багатовекторної системи міжнародних відносин, яка відтворює культурно-політичне розмаїття та взаємозалежність сучасного світу; сформувати позитивний економічний клімат для іноземних інвестицій, сприяти розвитку туристичної індустрії; представити культуру як складову формування державного бренду; позиціонувати політику держави, що має значний науковий, інтелектуальний, культурний потенціал.

9. Євро регіональна геокультурна політика – це модель обміну культурним надбанням, форма співпраці на шляху розвитку культури, досвіду толерантності та культурної дипломатії. Євро регіон – це форма транскордонного співробітництва між територіальними громадами або місцевими органами влади прикордонних регіонів двох або більше держав, що мають спільний кордон, яка спрямована на координацію їх взаємних зусиль і здійснення узгоджених заходів у різних сферах життєдіяльності у відповідності до національних законодавств і норм міжнародного права для вирішення спільних проблем та обміну культурними досягненнями, співіснування та збагачення культурних традицій і культурної дипломатії в інтересах людей, що населяють його територію по обидва боки державного кордону.

10. Євроінтеграційний вектор є одним з головних в сучасній зовнішньоекономічній стратегії України. Існують різні види співпраці, проте одним із найефективніших є створення і діяльність євро регіонів як елементів транскордонного співробітництва. Це створення започаткувало новий етап становлення транскордонної комунікативної взаємодії України та її стратегічних партнерів. На сучасному етапі серед основних напрямків такої взаємодії: співпраця у сфері захисту довкілля та адаптації до кліматичних змін; співпраця прикордонних регіонів у питанні боротьби з бідністю; обмін досвідом із питань працевлаштування соціально уразливих груп, надання їм

соціальних послуг належного рівня; підтримка освіти, науки, культури, досліджень та інновацій. Невирішеною проблемою залишається те, що в розробці спільних проектів транскордонного співробітництва представники з української сторони беруть недостатньо активну участь, як в політико-організаційному, так і в фінансово-економічному аспектах.

11. У сучасних процесах взаємодії культур виявляється певний дуалізм. Одночасно із механізмами глобальної політичної інтеграції та мережею соціокультурних зв'язків і відносин виникає глобальний соціально-політичний простір «антиглобалізму», або глобалізація «знизу». Регіональні і етнонаціональні геοцінності як джерело локалізації і чинник дезінтеграції взаємодії цивілізаційних гілок забезпечують собі саморозвиток і протистояння надмірній універсалізації. При цьому запускається у дію принцип глокалізації, що розглядає світ як єдність і одночасно буття безлічі індивідуальних форм регіональних культур. Визначальні тенденції трансформації комунікативної культури в глобалізованому світі: комунікативна культура підпорядковується природним законам саморозвитку культур, які вступають в різні взаємодії через певні матеріальні носії; глобальна міжкультурна комунікація визначає ступінь зрілості культури, її здатність до сприйняття зовнішніх елементів та транслявання своїх цінностей в іншу культуру.

12. Перспективи демократії в системі сучасних міжнародних відносин пов'язуються з діяльністю недержавних суб'єктів в рамках громадянської (народної) дипломатії, а також з подальшим розвитком різних форм публічної дипломатії, що сприяють поширенню демократичних цінностей у світі. Міжнародні неурядові організації виводять прийняття управлінських рішень за межі політичної еліти, організовуючи суспільний діалог щодо ключових питань сучасності, розширюючи самоврядування, стверджуючи активну громадянську позицію і відповідальність людей за власну долю, долю країни і світу в цілому, здійснюють громадський контроль за виконанням міжнародних угод, що сприяють підвищенню відповідальності урядів перед світовою громадськістю; забезпечують аналіз і експертну оцінку політичних проблем. Міжнародні неурядові організації ініціюють включення в глобальний порядок денний питання захисту таких геοкультурних цінностей як права людини, соціальна справедливість, охорона навколишнього середовища. Діяльність неурядових суб'єктів міжнародних відносин сприяє залученню громадськості до процесів вироблення і прийняття державно-політичних рішень, здійснення контролю за реалізацією цих рішень. При таких умовах процес міжнародної політики стає прозорим, виникає безліч механізмів для поліпшення легітимності державно-політичних і міждержавних рішень.

13. Базові механізми глобалізації здійснюються на основі цінностей геοкультури загальнолюдського походження, що породжуються глобальними проблемами сучасності. Функціонування загальнолюдських цінностей у якості чинників інтеграційних процесів веде до глобалізації соціального цілого і сприяє становленню онтологічної, інформаційної, організаційної і аксіологічної єдності світової спільноти. Вони забезпечують глобалізацію планетарної

спільноти у площині економічної діяльності, соціальної і політичної інтеграції, оскільки вимагають становлення світової системи цінностей як джерела організаційної цілісності планетарної системи.

14. Проведене дослідження виявило тісний взаємозв'язок гуманізму і демократії як ціннісних геокультурних засад сучасних міжнародних відносин. Розширення й укріплення поля демократичного співіснування держав свідчить не тільки про важливість цього феномену, а й одночасно створює можливості для реалізації цілей гуманізації глобального розвитку. Гуманізм як світогляд поваги до людини та її прав перетворюється в реальний механізм реалізації демократії, виходу з конфліктних і кризових ситуацій в міжнародних відносинах. Тенденція гуманізму тлумачиться як неухильне зростання впливу на цю сферу норм моралі і спрямована на визнання самоцінності людини. Реалізація позитивних потенцій процесу глобалізації вимагає опори на демократичні принципи в міжнародних відносинах. Демократія розглядається і як основа для підтримання миру між народами.

15. Базовим геокультурним принципом міжнародних відносин є колективна безпека. Загалом безпека сьогодні розглядається як універсальна цінність суспільства ризику. Це спільна підстава, на якій необхідно вибудовувати міжнародну комунікативну взаємодію, спрямовану на запобігання глобальних катастроф. При цьому важливим аспектом проблеми колективної безпеки є її зв'язок з демократією, оскільки головними чинниками підтримки міжнародної стабільності і формування середовища безпеки стали певні демократичні принципи.

Сутністю геокультурного стратегування у національному просторі України має стати продукування позитивних смислів, на основі яких сформується ідеологія добробуту, соціального успіху, консолідації та злагоди. Конкретними кроками, що сприятимуть консолідації українського суспільства в умовах зовнішньої агресії, мають стати узгоджені та партнерські дії органів державної влади й громадянського суспільства щодо напрацювання спільних пропозицій для державної політико-культурної стратегії. Перспективними складовими такої стратегії закономірно мали би бути: державна цільова програма щодо подолання культурної відчуженості окремих регіонів; збереження культурних цінностей, що опинились під загрозою внаслідок зовнішньої агресії; відновлення роботи зруйнованих закладів культури; децентралізація та демократизація культурної політики при послідовному захисті національно-культурних пріоритетів; підвищення якості національного культурного продукту.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографія:

1. Костиря І. О. Геокультурні стратегії політики міжнародної інтеграції. Монографія [Текст] / І. О. Костиря. – Київ : Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 2015. – 320 с.

Статті у фахових наукових виданнях:

2. Костиря І. О. Сегментація установ та організацій культури як фактор управління [Текст] / І. О. Костиря // Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова / [відп. ред. О. В. Бабкіна]. Серія 22. □ К. : Видавництво Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова, 2011. □ Випуск 5. □ С. 16–21.

3. Костиря І. О. Підходи до аналізу політичної комунікації в сучасному науковому дискурсі [Текст] / І. О. Костиря // Політологічний вісник. Зб-к наук. праць. – К. : КНУ імені Тараса Шевченка, 2012. – Вип. 64. – С. 246–256.

4. Костиря І. О. Трансформація міжкультурної комунікації в глобалізованому світі [Текст] / І. О. Костиря // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. □ К.: ВІР УАН, 2012. □ Випуск 65. – С. 528–534.

5. Костиря І. О. Проблеми сучасного комунікативного дискурсу засобів масової інформації [Текст] / І. О. Костиря // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. – К. : Міленіум, 2012. – № 4. – С. 217–221.

6. Костиря І. О. Медіатизація політики та політизація ЗМІ як тенденції політичного процесу в Україні [Текст] / Інна Костиря // Політичний менеджмент : наук. журнал / голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2013. – № 1–2 (57–58). – С. 109–118.

7. Костиря І. О. Влада мас-медіа та соціальна комунікація [Текст] / І. О. Костиря [Текст] // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. □ К., 2013. □ № 4. – С. 296–302.

8. Костиря І. О. Суспільна думка та комунікативні джерела влади [Текст] / І. О. Костиря // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. – К., 2014. – Вип. 80. – С. 342–346.

9. Костиря І. О. «М'яка сила» України в геокультурі та глобальному освітньому інформаційному просторі [Текст] / І. О. Костиря // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. □ Серія «Питання політології». □ № 1091. □ Х. : ХНУ ім. Каразіна, 2014. □ Вип. 25. □ С. 113–120.

10. Костиря І. О. Можливості впливу на ідентичність майбутніх поколінь [Текст] / І. О. Костиря // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. □ К. : Міленіум, 2014. □ № 1. □ С. 238–243.

11. Костиря І. О. «Національна ідея» як феномен політичної антропології [Текст] / І. О. Костиря // Держава і право : Збірник наукових праць. Юридичні і

політичні науки. □ К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. □ Випуск 70. – С. 82–94.

12. Кости́ря І. О. Дискурс влади в контексті самокерування інституцій культури [Текст] / І. О. Кости́ря // Нова парадигма а: [журнал наукових праць]. □ К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2015. □ Випуск 128. □ С. 165–174.

13. Кости́ря І. О. Національний культурний простір як феномен політичної антропології [Текст] / І. О. Кости́ря // Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова / [відп. ред. О. В. Бабкіна]. Серія 22. □ К., 2015. □ Випуск 17. □ С. 116–122.

14. Кости́ря І. О. Роль комунікативної компетентності політичних суб'єктів в умовах сучасного політичного процесу [Текст] / І. О. Кости́ря // Політологічні записки: зб. наук. пр. / Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. – Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. □ Випуск 1 (11). □ С. 65–77.

15. Кости́ря І. О. Аттрактори та актори культурної дипломатії осьового часу [Текст] / І. О. Кости́ря // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. □ К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. □ Випуск 69. – С. 18–35.

16. Кости́ря І. О. Геокультура Італії в трикутнику політологом «глобалізація – демократія – політична культура» [Текст] / І. О. Кости́ря // Зовнішні справи □ суспільно-політичний журнал / М-во закордонних справ України ; Дипломатична акад. України при М-ві закордонних справ України ; Держ. п-во – Журнал М-ва закордонних справ України «Політика і час» □– Київ, 2015 □– № 11 □– С. 40–44.

17. Кости́ря І. О. Концептуалізація політологом символічного інтеракціонізму в системі міжнародних відносин [Текст] / І. О. Кости́ря // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки, культурологічні науки: Збірник наукових праць / Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. — Харків, 2015. — Вип. 1(9). — Ч. 2. — 180 с. — С. 63—73.

18. Кости́ря І. А. Теоретические парадигмы дискурса «культура □ политическая культура □ развитие» [Текст] / И. А. Кости́ря // Молодий вчений. □ К., 2015. □ Випуск 11 (26). – С. 136–142.

19. Кости́ря І. А. Политическая культура как отображения политико-коммуникативной реальности общества [Текст] / И. А. Кости́ря // European Applied Sciences. □ 2015. □ Випуск 9. – С. 21–24.

20. Kostyrya I. The concept of the geo cultural stratagem of the chinese diplomacy [Text] / I. Kostyrya // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. □ К., 2015. □ Випуск 101 (10). – С. 505–509.

21. Kostyrya I. Geo-cultural dimension of the «fin de siecle» political prophecies [Text] / I. Kostyrya // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць / гол. ред. В. М. Вашкевич. □ К., 2015. □ Випуск 102. – С. 383–386.

22. Костыря И.А. Ценностно-нормативные модели социогенезы и политической культуры в Соединенных Штатах Америки [Текст] / ИАКостыря // Право и политика. □ Бишкек, 2015. □ Выпуск 3. – С. 113–120.

Публікації в інших наукових виданнях:

23. Костира І. О. Політична культура як складова духовної культури суспільства: політико-комунікативний аспект [Текст] / І. О. Костира // Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія «Соціальні комунікації»: зб. наук. пр. – Вип. 1. – К. : Вид. центр КНУКіМ, 2013. – С 88–94.

24. Костира І. О. Роль засобів масової інформації в сучасній соціальній комунікації [Текст] / І. О. Костира // Український інформаційний простір : науковий журнал; КНУКіМ. – 2013. – №1. – С.48–55.

25. Костира І. О. Особливості впливу глобальних інформаційних потоків на українську освіту в ХХІ ст. [Текст] / І. О.Костира // Україна в системі глобального інформаційного обміну: теоретико-методологічні аспекти дослідження і підготовки фахівців. Матеріали ІІ Всеукраїнської наукової конференції (Львів, 25-26 жовтня 2013 р.). – Львів : Ліга-Прес, 2013. – С 174–180.

26. Костира І. О.Тенденції до зміни глобальних інформаційних потоків (на прикладі аналізу української освіти ХХІ ст.) [Текст] / І. О.Костира // Комунікаційні технології: наук. журн. / Гол. Редактор О.М. Холод. – Т.1. – К. : КНУКіМ, 2013. – С. 81–86.

27. Костира І. О. Постмодерністська культурна концепція міжнародних відносин [Текст] / І. О. Костира // Комунікаційні технології: наук. журн. / Гол. редактор О.М. Холод. – Том 3. – К. : КНУКіМ, 2014. – С. 80–89.

28. Костира І. О. Ідентичність як спадковий діалог між поколіннями [Текст] / І. О. Костира // Український інформаційний простір : наук. журн. / Гол. редактор М. С. Тимошик. – Число 2. – К. : КНУКіМ, 2014. – С 350–356.

Навчальні посібники:

29. Костира І. О. Сучасні політико-ідеологічні пріоритети управління культурою в Україні : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. [Текст] / ІОКостира. – К. : Макрос, 2011. – 236 с.

30. Костира І. О. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах : навч.посіб. [Текст] / І. О. Костира. – Київ – Чернівці : Букрек, 2013. – 224с.

АНОТАЦІЇ

Костира І. О. Сучасні геокультурні стратегії в політиці трансрегіональної комунікативної взаємодії. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук за спеціальністю 23.00.03 – політична культура та ідеологія. – Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. – Київ, 2016.

У дисертаційному дослідженні вперше у вітчизняній політичній науці здійснено комплексний аналіз сьогочасних геокультурних стратегій в політиці трансрегіональної комунікативної взаємодії. Узагальнено теоретичні підходи до визначення сутності геокультури та її ролі у політичному житті. Поняття «геокультура» та «геокультурна стратегія» запропоновано розглядати у контексті теорії і методології політологічного дослідження, в осмисленні сучасної політики комунікативної взаємодії держав і регіонів. Визначені соціально-політичні аспекти формування та розвитку сучасної геокультури, що розкриваються через зв'язок політичного, культурного та географічного просторів, тенденції гуманізації та демократизації політичної культури міжнародних відносин, посилення позицій громадських організацій у формуванні новітніх геокультурних стратегій.

Обґрунтовано геокультурні складові єврорегіональних інтеграційних стратегій. Передусім йдеться про вплив на розвиток єврорегіональних стратегій традицій культурної дипломатії країн Європи. Серед іншого у розвитку єврорегіонів вирізняються можливості геокультурної інтеграції й транскордонного співробітництва. Важлива роль відводиться комунікативному потенціалу геокультурних стратегій у євроінтеграційній політиці України. Дослідження політико-правових засад інтеграційних стратегій, відповідного партнерства в рамках ЮНЕСКО, регіональних і глобалізаційних викликів сучасності, дозволило сформулювати та окреслити тенденції та перспективи геокультурної трансрегіональної взаємодії.

Ключові слова: геокультура, геокультурна стратегія, геокультурна парадигма, трансрегіональна взаємодія, політична комунікація, громадські організації, геокультурна інтеграція, транскордонне співробітництво, гуманізація, демократизація, трансформація, геокультурні цінності.

Костыря И. А. Современные геокультурные стратегии в политике трансрегионального коммуникативного взаимодействия. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора политических наук по специальности 23.00.03 – политическая культура и идеология. – Национальный педагогический университет имени М.П.Драгоманова. – Киев, 2016.

В диссертационном исследовании впервые в отечественной политической науке осуществлен комплексный анализ сегодняшних геокультурных стратегий в политике трансрегионального коммуникативного взаимодействия. Обобщены теоретические подходы к определению сущности геокультуры и ее роли в политической жизни. Понятие «геокультура» и «геокультурная стратегия» предложено рассматривать в контексте теории и методологии политологического исследования, в осмыслении современной политики коммуникативного взаимодействия государств и регионов. Авторское

определение геокультурной стратегии обозначено как средство долгосрочного политического планирования и оперирования, основанного на мобилизации тех или иных культурных признаков, которые позволяют субъекту осуществлять политико-культурную идентификацию и коммуникативное взаимодействие на основании осознания общих ценностных предпочтений.

Определены социально-политические аспекты формирования и развития современной геокультуры, которые раскрываются через связь политического, культурного и географического пространств, тенденции гуманизации и демократизации политической культуры международных отношений, усиление позиций общественных организаций в формировании новейших геокультурных стратегий. Развито положение о дуалистический характер диалога культур в современном мире: с одной стороны, взаимовлияние элементов культуры создает объективное основание для интеграционных процессов, взаимного обогащения, обмена, конструктивного сотрудничества, а с другой – сопровождается усилением национальной идентификации, стремлением к закреплению культурной самобытности.

Геокультурные стратегии рассматриваются ключевыми в достижении целей европейских международных организаций – развитии единого европейского сообщества на основании органической ценностной солидарности при сохранении равенства культур и национальной самобытности, обеспечении межкультурного диалога, развитии политической идеологии поликультурности. Обоснованно геокультурные составляющие еврорегиональных интеграционных стратегий. Прежде всего, речь идет о влиянии на развитие еврорегиональных стратегий традиций культурной дипломатии стран Европы. Среди прочего в развитии еврорегионов отличаются возможности геокультурной интеграции и трансграничного сотрудничества.

Важная роль отводится коммуникативному потенциалу геокультурных стратегий в евроинтеграционной политике Украины. Определено, что одной из ведущих форм такого стратегирования есть украинские еврорегионы «Нижний Дунай», «Буг» и «Карпаты», функционирование которых способствует развитию политики добрососедства, укреплению коммуникативного взаимодействия со стратегическими партнерами Украины, формированию активного межкультурного диалога и общей системы ценностей.

Исследование политико-правовых основ интеграционных стратегий, соответствующего партнерства в рамках ЮНЕСКО, региональных и глобализационных вызовов современности, позволило сформулировать и обозначить тенденции и перспективы геокультурного трансрегионального взаимодействия.

Ключевые слова: геокультура, геокультурная стратегия, геокультурная парадигма, трансрегиональные взаимодействие, политическая коммуникация, общественные организации, геокультурная интеграция, трансграничное сотрудничество, гуманизация, демократизация, трансформация, геокультурные ценности.

Kostyria I. Modern Geo-Cultural Strategies in Politics of the Trans-regional Communicative Interaction. – Manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Political Sciences in specialty 23.00.03 – political culture and ideology. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2016.

The complex analyses of the modern geo-cultural strategies in politics of the trans-regional communicative interaction is held for the first time in the native political science. Theoretical approaches defining the "geo-culture" essence and its role in political life are summarized. The term "geo-culture" and "geo-cultural strategy" are proposed to be studied in the context of political theory and methodology of the political research in understanding of contemporary communicative interaction politics between states and regions. Identified socio-political aspects of the modern geo-culture's formation and development are examined through the interaction of political, cultural and geographical fields, determination to humanization and democratization of the of international relations' political culture, strengthening of the NGOs position in the formation of new geo-cultural strategies.

It gives grounds to the geo-cultural components of the European regional integration strategies. First of all, it is the Europe's cultural diplomacy traditions impact on the development of the European regional strategies. Besides, the development of the European regions includes the possibility of the geo-cultural integration and cross-border cooperation. Much attention is paid to the communicative potential of the geo-cultural strategies within the European integration policy of Ukraine. The study of the political and legal principles of the integration strategies, corresponding UNESCO partnerships, regional and globalization challenges of contemporaneity made it possible to formulate and define the trends and prospects of the geo-cultural trans-regional cooperation.

Keywords: geo-culture, geo-cultural strategy, geo-cultural paradigm, trans-regional cooperation, political communication, public organizations, geo-cultural integration, cross-border cooperation, humanization, democratization, transformation, geo-cultural values.